

В'ячеслав Яремчук

УНІВЕРСИТЕТСЬКЕ ПИТАННЯ —
ОДИН ІЗ КОНСОЛІДУЮЧИХ ФАКТОРІВ
У ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ
ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

У Австрійській імперії проблема єдності українських громадсько-політичних сил у боротьбі за національне та соціальне визволення завжди була досить актуальною. Причина цього полягала не лише у помітному відставанні української громади у своєму цивілізаційному поступі, але й у тому, що їй постійно доводилося переборювати супротив існуючої системи державного національного актократизму, конкуренції суміжних народів, власного розколотого стану. Вперше український рух проявив себе як самостійна громадсько-політична сила в добу «весни народів» у 1848 р., одночасно

засвідчивши схильність до різновекторного, інколи з ворогуючими один одному напрямками. Згідно з класифікацією учасника революційних подій о. В. Подолинського («Слово перестороги», 1848 р.), провідним серед них був австролялістичний, очолюваний переважно церковною ієрархією. Набагато менше було прибічників польсько-українського порозуміння. Перші кроки робив проросійський (у наступному москвофільський) табір. І нарешті — український-самостійницький напрям, який пов'язував національний поступ з незалежною Україною¹.

З наступом політичної реакції на початку 60-х рр. XIX ст. український національний рух, гублячи орієнтири розвитку, практично розпадається на ворогуючі між собою уламки — народовців та москвофілів². Не маючи змоги перебороти впливи москвофілів, що дедалі більше нагадували політичних ренегатів, народовці схиляються до порозуміння з пануючими польськими силами краю, що обіцяло українцям певний суспільний поступ. Наслідком таких дій стали політичні угоди у 1869 та 1890 рр. Однак вони, виходячи з неможливості поєднати інтереси українців з польсько-шляхетським режимом, швидко завершувалися повним розривом.

Маючи намір вийти з кризового стану наприкінці XIX ст., в Галичині відбулася перша спроба створення єдиного блоку національних громадсько-політичних сил. З цією метою у 1894 р. у Львові пройшли переговори провідних на той час угруповань — народовців, радикальної партії та москвофілів. Однак під час складання програми спільних дій виявилось, що представники партій не в змозі перебороти внутрішні суперечки й виробити єдину платформу дій³.

У наступному, виходячи з того, що на зламі XIX–XX ст. польсько-українське протистояння в Галичині вже охоплювало не лише національні еліти, а широкі соціальні верстви, нагадуючи, за висловом сучасного українського історика Я. Грицака, «характер неоголошеної війни»⁴, проблема створення загальнонаціонального альянсу для українських партій залишалася вкрай актуальною. З цілого комплексу завдань, спрямованих на захист українства у культурній, соціальній та політичній сферах, такою нагальною інтегруючою проблемою, яка об'єднала свідоме українське громадянство, стало університетське питання, суть якого полягала у зміцненні прав українців у Львівському університеті, трансформованого згодом у прагнення мати свій власний національний університет.

Створення українського університету в старовинній столиці Галицько-Волинського князівства у Львові мало стати не лише видатною подією в межах Габсбурзької імперії, а й всього українства, важливим етапом на шляху суспільного поступу української нації. Не важко було передбачити, що наслідком заснування українського університету стало б швидке продукування українських освічених верств, поширення національної свідомості, що нестримно мало б призвести до зміни статусу українців в імперії, вплинути на хід польсько-українського протистояння в Галичині. За цих обставин для українців університетське питання, по-суті, чисто технічного характеру культурно-освітньої галузі в умовах нехтування віденської бюрократії, гострого супротиву з боку польського політичного табору, агресивної позиції царської Росії щодо українства, що всіляко утруднювало його позитивне вирішення, набуло винятково політичного забарвлення, інколи виносячи його на вістря національно-визвольного руху.

Уперше університетське питання виникло у 70-х рр. ХІХ ст. у зв'язку з перебудовою імперії в Австро-Угорщину. Саме тоді автономна Галичина, не зважаючи на те, що в ній проживали два формально рівні народи — українці і поляки, досить швидко перетворилася з «німецької» на «польську», коли польська верхівка опанувала всі важелі влади — адміністрацію, судочинство, сейм, освіту. Щодо Відня, то він, виходячи з імперського гасла «Поділяй і володарюй», зайняв позицію «верховного арбітра», намагаючись не втручатися у польсько-український національний конфлікт.

У 1869 р. проблема Львівського університету, як складова загального польсько-українського порозуміння, була ініційована народовцями на чолі з віце-маршалком Галицького сейму Ю.Лаврівським. Тоді були досягнуті домовленості про значне збільшення українських кафедр. Однак, як відомо, ця швидкоплинна угода не принесла результатів. Незважаючи на те, що у 80-х рр. ХІХ ст. Львівський університет формально набув статусу утраквістичного, тобто двомовного, він все більше набирив рис польського навчального закладу. Українська мова у ньому лунала лише на поодиноких кафедрах та в адміністративному житті на вимогу українських студентів та викладачів.

Чи не єдиним позитивним наслідком польсько-української угоди 1890 р. стало відкриття нової україномовної кафедри у 1894 р., яку очолив М.Грушевський. Саме його перу належала одна

з перших публіцистичних праць — «Добиваймося свого університету!», в якій не лише доводилася доцільність утраквізації університету, але й обґрунтовувалася ідея створення українського університету. На переконання М.Грушевського, виходячи з історичного минулого, Львівський університет мав належати русинам — «у Львові, столиці Галицької Руси, в центрі національного, культурного життя, в теперішніх обставинах не лише австрійської, а цілої України-Руси... в першій лінії мусить бути задоволена ця потреба українсько-руського народу...». Окреслювався й механізм втілення цього проекту шляхом перетворення існуючого університету на український з паралельним створенням нового польського університету. В іншому випадку пропонувалося утворити окремий русинсько-український університет у Львові⁵.

Проблема освіти рідною мовою, розширення мережі українських освітніх закладів всіх ланок на зламі XIX–XX ст. стала складовою діяльності українських політичних партій Галичини, що розглядалося в розрізі загальної боротьби за національне й соціальне визволення. Так, перша українська партія — УРП в програмних документах поряд з вимогою демократизації освітнього процесу вимагала запровадження української мови викладання в усіх освітніх закладах, які знаходилися на українських етнічних теренах. Згадані прагнення як вкрай актуальні висувалися й іншими українськими партіями. Зокрема, у 1899 р. УНДП поряд з вимогами запровадження у всіх ланках освіти української мови викладання прагнула заснувати у Львові «окремий українсько-руський університет, а в інших висших школах рускої часті Галичини ... кафедри з українсько-руською мовою»⁶.

Тема боротьби за утворення українського університету у Львові стала однією з провідних тем суспільно-політичного життя Західної України, починаючи з 1898 р., коли у Віденському парламенті пролунав виступ депутата о. Д.Танячкевича з вимогою розпочати практичні кроки щодо заснування українського університету⁷. Тоді ж подібні українські вимоги були висловлені у відповідних меморандумах Народної Ради народовців, НТШ, «Просвіти». Для Австро-Угорщини це було звичною практикою, коли в останній третині XIX ст. почали виникати національні (не німецькі) вищі навчальні заклади, зокрема, чеський університет у Празі, польський у Кракові. Зрозуміло, що і українська тримільйонна громада Галичини також могла претендувати на заснування національного вищого навчального закладу. Однак ця проблема виявилася

занадто обтяженою політичними чинниками, головним чином у руслі польсько-українського регіонального протистояння.

З боку польського національного загалу, охопленого шовіністичним чадом, згадана ідея викликала цілковите неприйняття. Проти українських домагань були налаштовані найвпливовіші польські політичні партії, що дозволило створити у польському суспільстві образ «української загрози». Ці гасла висловлювали як традиційні партії галицьких консерваторів та ліберальних демократів, так і новочесні, утворені на зламі XIX–XX ст., особливо — польська Народно-демократична партія (всехпольська), яка розглядала природний український національно-визвольний рух як загрозу польському володінню («stan posiadania») в Галичині. Більш толерантну позицію стосовно українців займали близькі за соціальною структурою і політичним спрямуванням польські селянська (людовська) та соціал-демократична партії. Однак згадані малопотужні партії були неспроможні вплинути на загальну ситуацію.

На перебіг українсько-польських взаємин суттєвий вплив накладала і міжнародна ситуація, особливо в умовах загострення австрійсько-російського напруження. Так, проавстрійськи налаштовані польські політичні сили, попри свою упередженість щодо українців, намагалися в інтересах протистояння російській загрозі прямувати в руслі польсько-українського порозуміння. Це стосувалося, зокрема, станьчиків та менш впливових ліберальних демократів. Щодо партій з сильними позиціями не лише в Галичині, але й у Царстві Польському, особливо вже згадувані польські національні демократи, то вони, будуючи свою тактику на базі політичного співробітництва з владою й відстоюючи ідеали національної незалежності, цілковито позбавляли цього права українців, поширюючи провокації щодо «українського сепаратизму» та «мазепинства». Відзначилася в антиукраїнських акціях й місцева імперська галицька адміністрація.

Не було несподіванкою, що певний час українські політичні партії через свою слабкість, австролюлізм не проявляли великої активності щодо університетського питання. Не маючи змоги дійти до компромісу з польською більшістю в Галицькому сеймі, вони великі сподівання надавали переговорам з центральним урядом у Відні, а також у парламенті, в якому слушно сподівалися на підтримку слов'янського представництва. Тому на ряд років «першу скрипку» в університетському питанні перебрало на себе патріотично

налаштоване українське студентство, яке наприкінці XIX — початку XX ст. провело декілька акцій, що стали подіями у суспільно-політичному житті. Зокрема, вимога заснування українського університету у Львові стала провідною на I та II вічах студентів-українців вищих шкіл Австрії (Львів, 1899, 1900 рр.), що започаткувало цілеспрямовану боротьбу за український університет. Дії студентства дістали підтримку з боку української громадськості Галичини, українських політичних партій.

Університетське питання стало одним з небагатьох, яке активізувало й консолідувало досить нечисленне і різнобарвне національне представництво у Віденському парламенті, яке на початку XX ст. представляли національні демократи, клерикально-консервативний КРНС та москвофіли. Під впливом стрімкої зміни суспільно-політичних подій, партійних комітетів, зокрема УНДП⁸, наприкінці 1901 р. від імені української фракції Ю.Романчуком та О.Барвінським були внесені офіційні запити по університетській проблемі, вирішення якої бачилося створенням у перспективі українського університету.

Наступним кроком українського парламентського клубу стала спільна акція, коли одночасно 19 листопада 1901 р. був внесений черговий запит в університетській справі від усіх депутатів-українців з Галичини, підтриманий ще 24 депутатами від демократичного спрямування, та проведене масове віче українських студентів у стінах Львівського університету. Репресії, які розпочалися проти українського студентства, невдовзі призвели до небаченої акції протесту — сецесії, коли у грудні 1901 р. понад 500 українських студентів залишили Львівський університет, що знайшло підтримку з боку всієї української громади Галичини⁹. Згадані події, як і наступні, пов'язані з університетським питанням, знайшли широке висвітлення у партійних українських часописах різного спрямування, починаючи від провідних УНДП, РУРП, УСДП, КРНС і, навіть, москвофілів (Діло, Громадський голос, Воля, Руслан, Галичанин та ін.). Активну позицію стосовно університетського питання зайняли й українські позапарламентські партії. Зокрема, УСДП прямо пов'язувала реалізацію вимоги українського університету у Львові з боротьбою за постулат національно-політичної державної самостійності. У грудні 1901 р. українські соціал-демократи провели спільне віче на підтримку українського університету у Львові разом з Польською соціал-демократичною партією.

Симптоматично, що у цей напружений момент помірковане українське парламентське представництво не знайшло у собі сили залишитися на принципових позиціях. У грудні 1901 р. в умовах парламентської кризи, що загрожувало його розпуском, українська фракція не наважилася перейти до опозиції, викликавши тим гостру критику з боку громадськості. Останні події, пов'язані з настроями в громадсько-політичних колах Галичини, дали привід М.Грушевському у своїй публіцистичній статті, не випадково названій «Малі діла», підкреслити, що політичний провід українства був не готовим до рішучої боротьби за українську національну справу, прагнучи вирішити її в руслі легітимного конституційного процесу, переговорів і компромісів¹⁰. Про це засвідчили і наступні заяви, зроблені протягом 1902 р. лідерами УНДП Ю.Романчуком та КРНС О.Барвінським, в яких проблема заснування українського університету зводилася до копіткої «органічної праці».

До такої тактики схилилися й політичні партії лівого спрямування — радикали та соціалісти. Зокрема, лідер УРП М.Павлик, розцінюючи невдалі наслідки силового вирішення університетського питання у 1901 р., вважав за доцільне використати тактичне об'єднання УНДР, УРП та УСДП, їх спільні дії у віденському парламенті. Звертаючись з такою пропозицією до чергового з'їзду УРП наприкінці 1902 р., він доводив, що «лише в таких разі мала би боротьба нашої інтелігенції за власний університет і взагалі за культуру українських інтересів, міцну опору в народі»¹¹.

Нова хвиля боротьби української громадськості за національний університет розпочалася у добу загального суспільного піднесення, пов'язаного з російською революцією 1905–1907 рр. У цей час на сторінках українських видань відбулася жвава полеміка з приводу вирішення університетського питання. Переважаюче українське партійно-політичне помірковане середовище, яке прагнуло і надалі вести діалог з владою, було схильне вирішити проблему за «чеським варіантом», тобто на основі політичних домовленостей. Окрім відверто консервативних сил, до цього табору належав й І.Франко, який наприкінці 1906 р. закликав студентів у справі «царсько-королівського університету з українською викладовою мовою» не піддаватися на провокації й екстремістські заклики¹². Опоненти поміркованого підходу — молоді політики з радикальної та національно-демократичної партій (зокрема, В.Будзиновський, М.Лозинський) наполягали на тому, що зрушити справу українського університету з «мертвої точки» можна

лише з використанням революційних методів на кшталт здобуття Бастилії¹³.

Особливо ситуація була загострена, коли у відповідь на провокації з боку академічного сенату, польського студентства українські студенти зробили спробу силового захоплення приміщення університету у січні 1907 р. Останні події дали підстави польській стороні не тільки розгорнути широку антиукраїнську пропаганду з дискредитації українського руху, але й сподіватися на відповідну підтримку з боку уряду. На початку березня 1907 р. академічний сенат проголосив університет виключно польським навчальним закладом. Було закликано польську громадськість підтримати боротьбу за ліквідацію його утравізації. І хоча криза була невдовзі владнана, українській стороні доводилося напружувати зусилля для збереження тих здобутків (8 українських кафедр та доцентур), яких вони добилися у попередній час.

Останні події призвели до формування нової тактики українських політичних сил, яка сконцентрувалася навколо вимоги створення окремого українського університету у Львові у складі юридичного, філософського та теологічного факультетів. Згадану ідею підтримали українські партії. Вона стала провідною у наступних переговорах парламентського представництва на чолі з Ю. Романчуком (від Галичини) та М. Васильком (від Буковини) з урядом.

Університетське питання стало однією з провідних тем у діяльності українських парламентаріїв у Віденському парламенті. Здавалося, що збільшення «Руського парламентського клубу» у 1907 р., куди увійшло 25 національних демократів та радикалів з Галичини й Буковини, відкривало нові перспективи у відстоюванні національних інтересів. Консолідована позиція українських політичних партій була засвідчена вже на початку роботи сесії з виголошенням програми фракції, складовою якої була вимога заснування українського університету у Львові. У відповідь на загострення національних протиріч у стінах Львівського університету, що призводило до масових зіткнень між студентами, як це трапилося наприкінці 1907 р., з боку Руського клубу було внесено офіційний протест, продубльований представниками від УНДП, УРП та УСДП. Про загальне збудження ситуації говорило й те, що під час бурхливого обговорення в парламенті українські депутати порушили порядок, здійняли галас і навіть бійку, що призвело до закриття його засідання¹⁴. Проведені невдовзі переговори українського парламентського представництва з урядом завершилися

безрезультатно, виходячи з того, що останній, намагаючись не пов'язувати себе будь-якими зобов'язаннями, вперто намагався поставити у залежність успішність вирішення проблеми від досягнення польсько-українського порозуміння.

Досить незвична активна позиція українських парламентаріїв, вияви їх опозиційності пояснювалися значною консолідацією національного громадсько-політичного руху Галичини, зміцнення позицій українських партій, що впливало на радикалізацію дій і депутатського корпусу. Першим зримим виявом опозиційності Українського клубу стало приєднання до «Слов'янської єдноти» у 1908 р. Слов'янська опозиція у відстоюванні своїх національних прав розпочала акції протесту та зриви роботи парламенту. Використавши сприятливий момент, адже у березні 1908 р. в парламенті обговорювався бюджет Міністерства віросповідань та освіти, українська фракція, заручившись підтримкою слов'янського блоку зробила внесення щодо університетського питання. В ній українські вимоги зводилися до головного — через 5 років мав постати самостійний український університет у Львові. Однак уряду шляхом дрібних поступок та кулуарних домовленостей вдалося заспокоїти ситуацію. Потребуючи підтримки Руського клубу, урядом була висловлена обіцянка розпочати підготовку до заснування українського університету, а поки що сприяти утворенню автономної української одиниці у Львівському університеті. Практично згадані дії весни 1908 р. стали першим офіційним визнанням прагнень щодо заснування національного університету. Наступні ж події, які розпочалися з політичного замаху М.Січинського на Галицького намісника А.Потоцького (квітень 1908 р.), що викликали загострення польсько-українського протистояння, розвіяли всі ці сподівання.

Загалом, оцінюючи події 1907–1909 рр., пов'язані головним чином з функціонуванням нового парламенту, активністю української фракції та її численними раундами переговорів з урядом, вони завершилися для українців без істотних здобутків. Причина цього полягала у тих об'єктивних обставинах, коли українському парламентському клубу так і не вдалося стати бажаним важелем, який би схиляв чаші терезів між урядовим табором та опозицією. В парламенті, який, як і в минулому, нагадував картель взаємостосунків між урядом та фракціями з позицій сили та інтересів¹⁵, українці, подібно іншим національним представництвам, залишилися переважно в ролі статистів при урядовій більшості з представників німецьких, чеських та польських ліберально-консервативних

партій. До того ж, окрім загальної імперської антиукраїнської політики, далеко непослідовною і непринциповою за оцінками М.Грушевського залишалася й діяльність самого Українського парламентського клубу. Він звинувачував український політичний провід, у тактику «безоглядної опозиції» якої постійно різними шляхами проникали наміри «угоди», які стримували і підривали політичну спрямованість українського руху. Якщо спочатку в середовищі парламентського представництва були відчутні впливи Буковинського клубу, який гальмував згадану опозиційну енергію, то у наступному «за ціну українського університету» було досягнуто нетривкого польсько-українського порозуміння. Однак це зближення польських та українських політиків на рівні парламенту та Галицького сейму так і не було реалізоване, залишивши «дивіденди» лише польській стороні¹⁶.

Про це засвідчили і події 1910 р., які розпочалися з того, що у січні польська більшість академічного сенату Львівського університету звернулася до австрійського уряду з проханням законодавчо закріпити за університетом статус польського навчального закладу, що порушувало усі попередні домовленості. Зрозуміло, що ця вимога в умовах суттєвих польських впливів у політичному житті Австрії несла реальну загрозу, через що українській стороні доводилося напружувати зусилля, щоб університетська справа була вирішена лише шляхом одночасного заснування польського та українського університетів. Весною 1910 р. українські партії — УНДП, РУРП, УСДП, КРНС, греко-католицька церква, інколи спільно, розгорнули широку агітаційну діяльність, спрямовану на згуртування української громади під гаслами заснування українського університету у Львові. Масові віча відбувалися не лише в Галичині, але й Буковині. Взагалі, як висловився пізніше К.Левицький, на той час «львівська університетська справа стала «злобою дня» галицької політики. Влітку 1910 р. відповідні внесення у справі українського університету були внесені депутатами від нижньої та верхньої (митрополит А.Шептицький) палат Віденського парламенту. Нарешті завдяки цій всезагальній українській політичній акції вдалося отримати з боку уряду обіцянки щодо утворення в рамках існуючого університету автономного Руського закладу у складі 10 кафедр, який мав на перехідний період стати зародком українського університету¹⁷.

Однак чергове зіткнення озброєних українських та польських студентів 1 липня 1910 р., яке завершилося загибеллю одного

з керівників студентства — А.Коцка та наступним судовим процесом над українськими студентами, цілковито зірвали цей процес. В усякому разі польські політичні сили, використали ці події як зручний привід відмовитися від попередніх домовленостей й розгорнути в Галичині нову антиукраїнську кампанію. Її складовою стало проведення польською громадськістю акцій, присвячених 250-річчю фундаційної грамоти короля Яна II Казимира щодо утворення у Львові університету (єзуїтської академії), що буцімто мало підкреслити його виключно польський характер. Скоординовані дії польської сторони були спрямовані на законодавче закріплення польського статусу Львівського університету.

У відповідь українські політичні партії продемонстрували єдиний підхід до вирішення проблеми українського університету, що стало складовою виборчого марафону до Віденського парламенту у 1911 р. Тоді ж лідером української парламентської фракції К.Левицьким була виголошена програма вирішення університетського питання, яка мала «вивести» його з хибного контексту польсько-українських відносин. Університет українці мали отримати шляхом прийняття законодавчого документа від уряду, але жодним чином не шляхом двосторонньої угоди з поляками¹⁸. Згадана проблема була тим більш дотичною, що тоді в парламенті обговорювалося питання італійського юридичного факультету у Віденському університеті. Вирішивши позитивно цю проблему навесні 1911 р., бюджетна комісія парламенту паралельно більшістю голосів ухвалила й пропозиції про заснування словенського та українського університетів. Однак для українців згадане рішення не мало жодних наслідків. У новому складі парламенту, скликаному в 1911 р., Український парламентський союз, який складався з представників Галичини та Буковини, в умовах ігнорування його вимог на початку 1912 р. вдався до крайніх методів дії політичної опозиції — обструкції, що практично унеможливило діяльність парламенту. Рішучі дії українських політичних сил, що були підтримані рядом австрійських партій, примусили уряд знову розпочати переговори у цій справі.

Принципова позиція українського парламентського представництва визначалася не лише зростаючою силою українських партій, але й тим, що їх дії чи не вперше набули всенародної підтримки з боку українства. В цей час за участю політичних партій в Галичині прокотилася хвиля масових народних зборів, головним гаслом яких було заснування українського університету у Львові.

Найбільша з національних маніфестацій — всенародні збори відбулися у Львові 29 травня 1912 р., в якій взяли участь усі послы до Віденського парламенту, представники від УНДП, РУРП, УСДП, громадське представництво, студенти. Збори, засвідчивши одностайну єдність українських політичних сил висловилися за підтримку української фракції стосовно університетського питання. Одночасно з цим згадані політичні партії утворили спільний координуючий комітет, завданням якого було підняти масовий вічевий рух у відстоюванні українських прагнень. У червні 1912 р. спільну масову акцію щодо університетської справи провели УНДП, УРП та УСДП. Від імені партій та українського студентства було проголошено Маніфест, у якому справа заснування українського університету у Львові розцінювалася як подія всеукраїнського значення. Існування українського університету пов'язувалося з загальним національно-визвольним українським рухом як складова національного поступу не лише в Австро-Угорщині, але й розвалу «тюрми народів» царської Росії, майбутньої самостійної України¹⁹.

Український клуб рішуче відстоював свої позиції, які зводилися до III головних пунктів: заснування українського університету у 6-річний термін, збільшення українських кафедр та створення на перехідний період в існуючому університеті автономного українського тіла, законодавче визначення міста Львова як місцезнаходження українського університету. Не зважаючи на свою простоту і доцільність, Польським колом був запропонований власний проєкт, який суттєво обмежував інтереси української громади. Його суть полягала у тому, що уряд мав негайно визнати за Львівським університетом польський характер. Взамін же поляки погоджувалися «сприяти» заснуванню українського університету в Галичині без визначення його місцезнаходження, що нагадувало цинічний шантаж. Незважаючи на ці обставини, Віденський уряд підтримав польський варіант, на основі якого й було складено перший варіант імператорського рескрипту (червень 1912 р.) щодо українського університету. Згідно з ним Львівський університет мав бути перетворений на польський натомість український — заснований не пізніше 1922 р. Місцезнаходження українського університету мав визначити парламент. Послання з обіцянками вирішення прагнень українців було представлено перед українською громадськістю мало чи не початком нової ери, «державної безпосередності» українців Австрії²⁰. В умовах припинення переговорів українська сторона була вимушена продовжити зриви роботи парламенту.

Загальне збурення ситуації призвело навіть до того, що українські вимоги щодо національного університету були підтримані найбільшою фракцією — Німецьким Християнсько-соціальним клубом. Загалом, переговорний марафон щодо українського університету, який тривав протягом 1912 р., зайшов у прогнозований глухий кут. Єдиного, чого вдалося добитися, що і було зафіксовано у грудневому 1912 р. (вже шостому!) імператорському рескрипті, наданому українському парламентському представництву, це визначення 1916 р. як крайнього строку створення українського університету без чіткого механізму втілення проекту у життя. У відповідь в січні 1913 р. українській фракції, УНДП, не залишалося нічого, як заявити про свій остаточний вихід з переговорного процесу в університетській справі.

За цих несприятливих обставин українське парламентське представництво було вимушене погодитися на «пакетне» вирішення університетського питання в руслі виборчої реформи до Галицького сейму. Саме в такому контексті у лютому 1914 р. разом з прийняттям нової виборчої ординації було прийнято позитивне рішення щодо заснування українського університету у Львові. Досягнуті домовленості розцінювалися українським поміркованим проводом як значний політичний успіх та перші кроки до майбутньої національної автономії²¹. У зв'язку з цим не стало несподіванкою й те, що проблема українського університету у Львові викликала міжнародне напруження. Відслідковуючи останні події, Росія розцінила підготовку до створення українського університету в Галичині не інакше як антиросійську акцію, спрямовану на активізацію «мазепинського» руху. У відповідній ноті протесту з боку російського МЗС згаданий крок Віденського уряду було названо «casus belli» (лат. — привід до війни)²². Таким чином, у підсумку майже дводесятирічної виснажливої боротьби нарешті справа національного університету у Львові, яка мала для українського народу справжнє епохальне значення, увійшла в русло практичного вирішення, однак, як відомо, Перша світова війна, яка вибухнула у 1914 р., унеможливила втілення в життя згаданого проекту.

¹ Див.: *Подолинський В.* Слово перестороги / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України; Упорядн. Ф.Стеблій. — Львів, 2001. — С. 55.

² Див.: *Сухий О.* Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у ХІХ столітті) — Львів, 2003. — С. 71.

³ Див.: ЦДІАУ у Львові. — Ф. 663. — Оп. 1. — Спр. 69. — Арк. 1,5; Драгоманов М. В справі згоди між руськими партіями // Народ. — 1894. — Ч. 7, 8. — С. 122; Окуневський до М. Драгоманова (березень 1894 р.) // Переписка Драгоманова з д-ром Т. Окуневським (1883, 1885–1891, 1893–1895). Зладив і видав М. Павлик. — Львів, 1905. — С. 232.

⁴ Див.: *Грицак Я.Й.* Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. — К., 1996. — С. 80.

⁵ Див.: [*Грушевський М.*] Добиваймося свого університету! // Діло. — 1897. — Ч. 147.

⁶ Див.: Українські політичні партії кінця XIX — початку XX ст.: програми і довідкові матеріали / Упоряд. В.Ф. Шевченко, Ю.М. Зверьков, В.В. Кришоєв. — К., 1993. — С. 15, 26.

⁷ Див.: О руський університет у Львові (Інтерпеляція посла о. Данила Танячкевича до міністра просвіти, внесена на засідання палати послів дня 20 с.м.) // Діло. — 1898. — Ч. 278.

⁸ Див.: *Левицький К.* Українські політики: силвети наших давніх послів і політичних діячів. — Львів, 1936. — С. 94.

⁹ Див.: *Грушевський М.* Вопрос об украинских кафедрах и нужды украинской науки. — Спб., 1907. — С. 3.

¹⁰ Див.: *Грушевський М.* Малі діла // Грушевський М. Наша політика. — Львів, 1911. — С. 61–63.

¹¹ Див.: *Качмар В.* За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно-політичному житті галицьких українців (кінець XIX — початок XX ст.). — Львів, 1999. — С. 50–52.

¹² Див.: *Франко І.* До університетської молоді у Львові // Франко І. Збір. творів у 50-и т. — Т. 50. — К., 1986. — С. 304, 305.

¹³ Див.: *Лозинський М.* В університетській справі // Діло. — 1906. — Ч. 258–260.

¹⁴ Див.: *Сірополко І.* Історія освіти в Україні. — К., 2001. — С. 572.

¹⁵ Див.: *Франко І.* Наше теперішнє положення // Франко І. Збір. тв. у 50-и т. — Т. 46. — Кн. 1. — С. 307.

¹⁶ *Грушевський М.* Під нинішню хвилю // *Грушевський М.* Наша політика. — Львів, 1911. — С. 6.

¹⁷ Див.: Качмар В. Названа праця. — С. 79–81.

¹⁸ Там само. — С. 85.

¹⁹ Див.: *Щеголев С.Н.* Украинское движение как современный этап южнорусского сепаратизма. — К., 1912. — С. 519.

²⁰ Див.: *IGNOTUS.* З австрійської України: кілька підрахунків // ЛНВ. — 1913. — Т. 62. — Кн. 3. — С. 561; *IGNOTUS.* З австрійської України // ЛНВ. — Т. 63. — Кн. 5. — 1913. — С. 555.

²¹ Див.: *Левицький К.* Історія політичної думки галицьких українців. 1848–1914 рр. На підставі споминів та документів. — Ч.1. — Львів, 1926. — С. 687; *Кугутяк М.* Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. — 1939 р.). — Івано-Франківськ, 1993. — С. 112.

²² Див.: *Андрусишин Б.* Україна в роки Першої світової війни // Перша світова війна і слов'янські народи / Матеріали міжнародної наукової конференції (14–15 травня 1998 р.). — С. 18; *Шандор В.* Закарпаття: історично-правний нарис від IX ст. до 1920. — Нью-Йорк, 1992. — С. 142; *Щеголев С.* Современное украинство. Его происхождение, рост и задачи. — К., 1914. — С. 130.